

Виклик для status quo й оцінка впливу «WikiLeaks»

Повертаючись до історичного зв'язку між Левом Троцьким і Джуліаном Асанжем, хочу дослідити мінливу природу міжнародних відносин і те, як критична теорія може допомогти нам зрозуміти нову динаміку глобальної політики. 1917 року головні умови середовища, в якому існувала дипломатія, були такими, що, аби досягнути політичних змін, потенційний гравець мусив бути пов'язаним із державою. Хоча решта світу брідилася Советської Росії, її представників – разом із Троцьким – врешті визнали за легітимних (хоч і небажаних) учасників міжнародної політичної системи. Коли Троцький опублікував таємні договори Антанти, він діяв не як при-

ватна особа, а як віроломний учасник маленької кліки дипломатичних еліт. Джуліан Асанж, із другого боку, не пов'язаний із жодним національним урядом. Він та інші члени організації «WikiLeaks» є – добре це чи зле – приватними особами, які вирішили встрягти у глобальну політику. Вони не виступають від імені країн і, як швидко переконався генеральний прокурор США Голдер, є недосяжними для американської влади. Однак завдяки новопосталій структурі цифрових глобальних комунікацій та інформаційній мережі, описаній у попередньому розділі, ці особи обійняли немалу владу. Критики стверджують, що «WikiLeaks» може загрожувати американській безпеці, загрожувати життю людей, причетних до антитерористичних акцій і зусиль демокра-

тизації, а також порушити рівновагу у стосунках на Близькому Сході. Історія, схоже, ще не знала прикладів, щоб «звичайні» люди посідали стільки влади в полі глобальної політики.

Однак перш ніж святкувати кінець таємної дипломатії, слід зауважити, що насправді в загальній структурі й методології дипломатії «великі гаки» 1917 і 2010 років нічого не змінили. Звісно, опублікування таємних договорів, яке здійснив Троцький, увійшло в історію й збентежило не одного британського й французького посла, але советське міністерство закордонних справ швидко зрозуміло, що йому теж доводиться грати за усталеними правилами міжнародної дипломатії (здається, вони засвоїли цей урок надто добре, якщо згадати руйнівні наслідки таємних статей пакту Молотова–

Рибентропа 1939 року). Хоча Джуліан Асанж і компанія продемонстрували, що протокол навіть найтаємніших переговорів може опинитися на чільній шпальті «New York Times», жодного з них не запросять на розв'язання ізраїльсько-палестинської кризи, підписувати торговельні угоди між Азербайджаном і Росією чи встановлювати політику охорони довкілля на саміті G-20. Сьогодні, як і завжди, ці завдання перебувають у компетенції дипломатів. Як агенти держави, наділені можливістю формувати дискурс і впливати на громадськість через традиційні медіа, міжнародні дипломатичні еліти досі задають тон. І хоча скандал із «WikiLeaks» трохи дисциплінує дипломатичні корпуси разом із держсекретарем Гіларі Клінтон, до смерку їхньої влади ще далеко. □

Пиво і філософія
Невивчене пиво не варто пити
Упорядник Стивен Д. Гейлз
Переклад з англійської
Петра Тарашука
Київ: Темпора, 2010

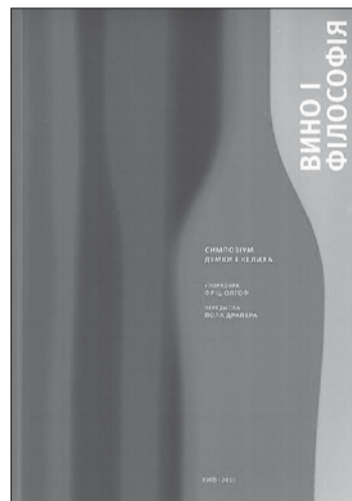
Збірка статей під назвою «Beer and Philosophy: The Unexamined Beer Isn't Worth Drinking (Philosophy for Everyone)» з'явилася в західному культурному просторі 2007 року, а вже 2010-го український читач дістав змогу долучитися до осмислення непересічної книжки. Основна ідея праці полягає в тому, щоби зібрати під однією обкладинкою міркування броварів і філософів про пиво. Попри те, що титул оголошує упорядником Фрица Ольгофа, справжнім «колекціонером» ідей є Стивен Гейлз. Він зазначає, що «пиволюбів і вчені у цій книжці мають розповісти чимало про те, як можна зміцнити свій розум, перехилиючи кухлі». Ідея упорядника гартувати розум за допомогою алкоголю видається дещо дивною, проте уважне читання цієї стилістично та жанрово різноманітної добірки мимоволі розвіює міт про деструктивний характер пива.

«Культура пива має не тільки буденний вимір, а й значно ширший», – запевняють нас автори. Вже у передмові знавець пива зі світовим іменем Майкл Джексон сміливо наголошує: «Підійти на будь-яке пристойне свято пива, і ви побачите принаймні одну постать у тенісі з написом: “Я п'ю, отже існую”». Цими словами можна схарактеризувати загальний настрій статей, автори яких обмірковують не тільки технології пивоваріння, способи правильного ви-

бору пива та формування естетичного смаку, а також порушують питання про тілесність, метафізику, онтологію, ідентичність і людську сутність. Великий спектр ідей не відлякує, а навпаки – захоплює і щоразу по-новому відкриває для нас світ пива. Власне, є підстави говорити про антропологію пива, яку можна підсумувати таким запитанням: що пиво може сказати про людину? Не дивно, що передмова порівнює паби, головне місце споживання пива, з небесами, «з якими можна пов'язати душу і надії».

Тематично збічник «Пиво і філософія» розбито на чотири частини, де аргументовано, дискутовано й об'єднано різні погляди в єдиний дискурс пива. У першому розділі авторитетні бровари (Майкл Лінч, Герет Олівер, Мартин Стек, Джордж Гейл) розповідають про мистецтво варіння пива, критерії добору ячменю та інші технічні особливості. У розділі «Етика пива: насолода, свобода і характери» (Стивен Гейлз, Алан МакЛід) розкрито дивовижний світ споживання та розуміння правильного пива. Третій розділ присвячено метафізиці й епістемології пива (Нейл Менсон, Мет Дан), що обумовлює питання про духовність, людське життя, віру і знання. В останній частині (Дейвід Гілберт, Стивен Бейн, Рекс Велшон) автори пробують розкрити значення пива в історії філософії. Наприклад, Рекс Велшон міркує про Фридриха Ніцше, який, хоч і зневажав німців за надмірну любов до пива, однак не міг твердо заявити про згубну роль хмільного напою.

Останнім часом набувають особливої популярності гуманітарні студії й тексти, присвячені буденній культурі. Найвідомішою у цьому контексті є книжка Вольфганга Шивельбуша «Смаки раю: соціальна історія прянощів, збудників та дурманів» («Критика» видала її переклад у 2007 році). Колекція есеїв про пиво не програє історії прянощів ні в інтелектуальній потузі, ні в оригінальності теми. Збірка аргументовано доводить, що пиво, яке традиційно вважається елементом «несерйозної» культури, відіграє суттєву роль у пізнанні себе і світу. Перефразовуючи Теодора Адорно, пиво, як і філософія, є відкритим каналом комунікації. Однак потрібно пити правильне пиво із правильними людьми, що є умовою філософування. Після цього важко не погодитися, що невивчене пиво пити не варто.

Вино і філософія
Симпозіум думки і келиха
Упорядник Стивен Д. Гейлз
Переклад з англійської
Петра Тарашука
Київ: Темпора, 2010

Тексти під загальною назвою «Вино і філософія» продовжують стратегію осмислення буденної культури у міркуваннях сучасних філософів, яких об'єднав під однією обкладинкою Стивен Гейлз. Книжка цілком органічно доповнює збірку статей «Пиво і філософія» і повністю відтворює її логіку. Очевидно, що вино є не менш важливим складником людського буття. Це пояснюється практично вдвічі більшою кількістю текстів, що розбиті на шість повноцінних розділів.

Починаючи з загального екскурсу в культуру вина, автори переконливо розгортають її тривалу історію. Гарольд Тарент у статті «Вино в античній Греції. Деякі платоністські роздуми» цілком слушно встановлює відлік утвердження культури споживання вина від античних елітів: вино, як і багато чого іншого, вважали вони, «містить у собі добро і погане залежно від того, як і коли його вживати». Культура вживання вина має набагато складнішу органіку, ніж уживання пива; це відбилось у мітології античності й ритуалах. Можливо, у цьому можна віднайти причину певної елітарності вина щодо пива, яке вважається буденнішим і звичнішим напоєм.

Цілком очевидно, що темі дегустації та критиці відведено окремих розділів. Джон Бондер у статті «Що нам кажуть критики вина» підкреслює, що «дегустація вина – аналітична про-

цедура, а не проста реакція насолоди». Осмислення тонкощів вина – справа всього життя, цілих поколінь, а тому описові цих таємних процедур присвячено не одну книжку. Антитезою до цих слів є міркування Джорджа Гейла, який представляє один із найцікавіших розділів: «Краса вина». Він зазначає, що нема сенсу говорити про жодну критику, коли йдеться про вибір вина: врешті все залежить від нас і нашого особистого смаку. Гейл наполягає, що «фундамент індивіда, тобто знання і досвід, притаманні йому під час ознайомлення з конкретним вином, теж має незнищену природу. Іншими словами, фактично не існує гострої відмінності між дегустацією вина, а потім передачею наших реакцій». Протилежні думки до корпусу позицій щодо обстоювання елітарності культури споживання та вибору вина додають книжці особливу гостроту, чого не вистачало у «Пиві і філософії», де думки авторів загалом були суголосні між собою.

Відаючи належне складній системі створення, зберігання, вибору і споживання вина, автори не забувають про філософію, а точніше, філософування, що має супроводжувати хороше вино. Процес смакування вина порівнюється із процесом правильного мислення, яке дарує радість і насолоду від життя. Філософія дає можливість збагнути особливий зв'язок між речами, світом і людиною, а вино в цьому разі є радше нерациональним способом пізнання. Джастин Вейнберг продовжує цю ідею і слушно відзначає: «Що ж, приглядаючись до культури винолюбів, ми не здатні вирізати саме той її елемент, який спонукає до ірраціональності... Тим, хто любить вино, важко уявити собі якийсь історичний період, коли життя було б кращим, ніж тепер».

Збічник статей філософів і виноробів про стародавній хмільний напій є вдалим проектом, якому глибини додають різноманітні та часто протилежні міркування. Це свідчить про те, що вино, попри свою різну історичну і соціокультурну місію, перебуває поза межами стереотипів, сухих законів та ієрархічних обмежень. Вино максимально наближується до філософії у тому розумінні, що практично пронизує всі зрізи людського буття. Сперечатися про специфіку вина будуть іще довго, а нам залишається тільки його смакувати, не забуваючи, що десь у ньому все ж таки захована істина.

Максим Карповець